

Απόστολος Πιερρής

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

*Στοχασμοί πάνω στο Κλασσικό,
το Βυζαντινό και το Ευρωπαϊκό*

Η τρίτη κοσμοϊστορική Επανάσταση του ανθρώπου, το στήσιμο του Δωρικού άξονα του Κάλλους, απεκάλυψε κατά βάση την αιωνιότητα ως αχρονία, και όχι ως μακρά ή «οσονδήποτε μακρά» και ά-πειρη διάρκεια. Η αιωνιότητα είναι το αδιάστατο κέντρο που συνέχει τις διαστάσεις του χωροχρόνου, που οι διαστάσεις αυτές είναι η εκδίπλωσή του, το ξετύλιγμά του. Έτσι το Είναι, η ουσία της αιωνιότητας, φαίνεται, προβάλλεται, ξεγυμνώνεται ως Κάλλος. Αιώνιο είναι το Είναι, και το Είναι είναι τέλειο, γιατί αν ήταν ατελές και του έλειπε κάτι, δεν θα υπήρχε, γιατί που θα βρει το ατελές την δύναμη να υπάρξει αφού δεν μπορεί να επιτύχει την ολοκληρία του; Κάλλος είναι η τελειότητα του όντος, όπως στο ανθρώπινο σώμα.

Αιωνιότητα, Είναι, Τελειότητα, Κάλλος είναι το ίδιο πράγμα, ονομαζόμενο κατ' αντίστιξη προς όψεις της μεριστής ύπαρξης όπως την βιώνουμε από μέσα. Έτσι σε αντίθεση προς την χρονικότητα της ύπαρξης το Απόλυτο ονομάζεται Αιώνιο, σε αντίθεση προς το γίνεσθαι και την μεταβολή της μερικής ύπαρξης ονομάζεται Είναι, σε αντίθεση προς τον αγώνα ολοκλήρωσης των ατελών όντων καλείται Τελειότητα, και σε αντίθεση προς το πάθος και την οδύνη της ύπαρξης αглаΐζεται ως Κάλλος. (Το Κάλλος μειδιά, όπως και οι ταφικοί ακόμη Κούροι της αρχαϊκής εποχής,

με την χαρά του «τέλους» της ακμής του κάλλους στην μορφή τους, αποτυπωμένη σε πρόσωπο και σώμα. Γι αυτό στον Απόλλωνα δεν ταιριάζει θρήνος και οδύνη).

Αλλά πάλι, όπως τα ονόματα της νέας απο-κάλυψης σημαίνουν το ίδιο πράγμα, έτσι και τα ονόματα του άμεσου βιώματος της ύπαρξης από τον άνθρωπο, χρόνος και γίνεσθαι και ατελές και πεπονημένο, εκφράζουν έναν και τον αυτόν κόσμο μας. Και ξανά τα δυο είναι Ένα, ο Θεός και ο Κόσμος, το κεινυμένο και το αποκεικαλυμμένο Μυστήριο.

Ο Κλασσικός Ελληνισμός στην Δωρική ουσία του ορίζεται από τρεις ταυτόσημες εκφράσεις. Θρησκευολογικά είναι ο Απόλλων. Μεταφυσικά είναι η Μορφή (με την ειδική έννοια της Ελληνικής Μορφής). Υπαρξιακά είναι ο Έρως του Κάλλους. Αναλύω επανειλημμένα στις μελέτες μου την σχέση των τριών αυτών ισοδύναμων παραγόντων στην ορίζουσα του Ελληνισμού.

Βιώνουμε την ύπαρξή μας ως κατακερματισμένης και λαχταράμε την ολοκλήρωσή μας. Είμαστε σπαράγματα. Εξ ου οι μύθοι του διαμελισμού Όσιρι και Διονύσου-Ζαγρέως, του κατασπαραγμού του Αδώνιδος, του ευνουχισμού του Άττι, της αιματοχυσίας του Υάκινθου.

Διαδεδομένη σε όλη την ανατολική Μεσόγειο με την ενδοχώρα της, κύριο γεωπολιτικό πεδίο της ιστορίας, είναι ακολούθως η λατρεία του νεαρού άρσενος θεού, μαρτυρούντος, θνήσκοντος και ανισταμένου, κατατεμαχιζόμενου και επανολοκληρουμένου, ταυτόσημου προς τον Δαίμονα του μεγάλου Ενι-αυτού, άπαυστα επανακυκλούμενου κατ' έτος. Η σημασία του έγκειται στην λύτρωση από τον φόβο του γίνεσθαι, τον τρόμο για την ασταμάτητη μεταβολή, τον εφιάλτη της διάσπασης της πολλαπλότητάς, μεταβλητικότητα και πολλαπλότητα κοσμική και ανθρώπινη, μακροκοσμική και μικροκοσμική. Ο ρυθμός του χρόνου είναι η περίοδος, και αυτή σταθεροποιεί τον κόσμο και ησυχάζει τον άνθρωπο.

Σταθεροποίηση και εφησυχασμός είναι υπόθεση και ανάγκη αρσενική. Η θήλεια φύση είναι αφ' εαυτής πηγή σταθερότητας, όπως η γη που παραμένει αναλλοίωτος «φορούσα» την μεταβολή. Το ανδρικό όμως πέταγμα είναι επικίνδυνο. Στα πλαίσια της θεμελιώδους θρησκευτικότητας της Μεγάλης Θεάς Μητέρας, Κυρίας της γονιμότητας (αφού η γυναίκα γεννάει και τρέφει

και ανατρέφει), αναπτύσσεται λοιπόν η λατρεία του νεαρού άρρενος, του Μεγάλου Δαίμονος, του «Μέγιστου Κούρου», που αρχικά είναι γιός της μάνας. Η σχέση μητέρας – υιού είναι η βασική σχέση των δυο φύλων (η μάνα ως κουροτρόφος), η συζυγική σχέση είναι δευτερογενής. Γιατί στον κόσμο της Χθόνιας Γονιμότητας, η Μεγάλη Μητέρα είναι η πρώτη στη αρχή, το Θήλυ, όπως η Γη, γεννά και τρέφει, το Άρρεν γεννάται και τρέφεται.

[Δείτε την μελέτη μου «Ο Μονισμός του Σκότους και ο Δυισμός Πέρατος – Απειρία» στο *Περί Τέλους*, 1996, σελ. 111 – 192.].

Όσο ισχύει το μυστηριακό βίωμα της Νεολιθικής Επανάστασης, βαθειά στο υπαρκτικό ρίζωμα του ανθρώπου, ακόμη και ο Κύριος των Δυνάμεων, σύζυγος της Μεγάλης θεάς, είναι πάρεδρος της Κυρίας, όπως στο πανάρχαιο λατρευτικό αφίδρυμα του ναού της Ήρας στην Ολυμπία, ο Ζευς άρτι γενειάζων με περικεφαλαία παρίστατο ορθός παρά την καθήμενη ένθρονο Ήρα.

Ακόμη και η Μεταλλική Επανάσταση, το βίωμα του Κυρίου των Δυνάμεων, της βιάζουσας Ισχύος, δεν μπόρεσε να μετατοπίσει την Μεγάλη Μητέρα από τον κεντρικό θρόνο της, ιδίως στην δικαιοδοσία της στα Μυστήρια της ζωής και του θανάτου. Κατά την εποχή του Χαλκού στον Ελλαδικό χώρο, η θρησκευτικότητα είναι της Μεγάλης Θεάς, ενώ η κοινωνική, πολιτική και οικονομική πραγματικότητα είναι του Άρχοντα, του Άνακτα.

Αυτό που δεν έκανε η σώζουσα Βία της Δύναμης, πραγματοποίησε η μαγεία του Άνθους, η εθελοδυναστεία του Κάλλους.

Η έμφαση τώρα πέφτει στον Κούρο της τελειότητας. Μάνα και αδελφή γίνονται πάρεδροι του Απόλλωνα στη Δελφική Τριάδα, αντιστροφή της Λελεγικής των Διδύμων – Διοσκουρών παρέδρων της Ελένης – Αφροδίτης που και αυτή αναδεικνύεται σε φαλλικό συμβολισμό. (Ανάγλυφα Διοσκουρών και της Λελεγικής Τριάδας στο Μουσείο της Σπάρτης). Σε σχέση δε με τον Πατέρα, είναι ο Υιός Θεός που απο-καλύπτει τον Πατέρα Θεό, στον Απόλλωνα όπως και στον Χριστό.

[Δείτε τις σχετικές μελέτες μου στον ιστότοπο, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Στο Μουσείο της Σπάρτης»].

Ο Ελληνισμός επέβαλλε στην πρώτη χιλιετία π. Χ. το Άρρεν στην οντολογική και υπαρκτική εστιακή θέση σε τρεις θεμελιώδεις εκδοχές.

(Το Άρρεν που ίσταται κατακόρυφα με τον άξονά του ανυσματικό προς τα άνω και κάθετο προς την κίνηση και δράση στο πεδίο του χωροχρόνου – ακόμη και στον σωματότυπό του σε αντίθεση προς το γυναικείο σώμα που αναστέλλει

με την καμπυλότητα και συγκεντρώσεις μαζικού όγκου την άνω τείνουσα ορμή -, το άρρεν που λαχταρά, στην χαρακτηριστική για τον Ελληνισμό εφηβεία του ιδιαίτερα, να πετάξει πάνω από τις ανάγκες του χρόνου και τις μέριμνες των τριών πυλώνων των χρονικών αναγκών).

Ο νεαρός θεός που διαμελίζεται και ανασυνίσταται, που θνήσκει και ανασταίνεται, αποκτά την περιωπή του Διονύσου και περί αυτόν πια περιστρέφεται η Μυστηριακότητα, παρεισφρύων πρώτα στα γυναικεία μυστήρια της Μάνας και Παρθένου, μετουσιώνοντάς τα εν συνεχεία στην Ορφική ποίηση και θρησκευτικότητα, και τέλος πρακτικά υποκαθιστώντας τα στην Ελληνιστική εποχή.

Ο Απόλλων είναι ο κατ' εξοχήν θεός της Δωρικής ουσίας του Ελληνισμού.

Και ο Χριστός του Ελληνισμού εγγράφεται θρησκευολογικά στην ίδια γραμμή απο-κάλυψης του μυστηρίου της ύπαρξης.

Η ιστορία της πρώτης χιλιετίας π. Χ. καθορίζεται από την πάλη μεταξύ της Δωρικής Αρχής του Κάλλους (του Απόλλωνα, και της Σπάρτης σαν απόλυτης πραγμάτωσης της καινής ιδέας) και της Μεσανατολικής Αρχής της Ισχύος (του Κυρίου των Δυνάμεων, και των διαδοχικών αυτοκρατορικών ολοκληρώσεων του κεντρικού γεωπολιτικού πεδίου του πολιτισμού, Ασσυριακής, Μηδικής, Περσικής, ισορροπίας ισχύος της Ελληνιστικής εποχής, με κατάληξη την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία).

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία ιδρύεται με συνεκτικό ιστό την λατρεία του Απόλλωνα και την κλασσική Μορφή. Η απουσία του τρίτου παράγοντα της ορίζουσας του πολιτισμικού Ελληνισμού, του Έρωτα του Κάλλους, παραχαράσσει και τους δύο άλλους ανάγοντάς τους σε τύπο χωρίς πνεύμα, και έτσι υποσκάπτει την θεμελίωση. Αλλά ούτε η Διονυσιακή μυστηριακότητα, παρ' όλη την ισχυρή κατοχή στην ψυχή των λαών που είχε, δεν ευδοκimei, αν δεν μετουσιωθεί ο Διόνυσος ταυτιζόμενος με τον Ήλιο κατά τον συγκρητισμό κάθε παρακμιακής και μεταβατικής εποχής. Αγών μέγας εκτυλίσσεται μεταξύ της Μεγάλης θεάς (Ισιδος), του Κυρίου των Δυνάμεων και της Ζωής (Ήλιου, από τον θεό του Ακενάτον μέχρι τον Συριακό θεό του Ηλιογάβαλου), του Τελετάρχη της φοβερής Μύησης (Μίθρα) και του Χριστού.

Αυτό που αρχίζει με Απόλλωνα τελειώνει με Χριστό, το Ελληνικό δίπολο που θρησκευολογικά χαρακτηρίζει την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

[Για την Ελληνιστική λατρεία της Ίσιδος, και τις Ισιακές «αρεταλογίες», v. W. Peek, *Der Isishymnus von Andros und verwandte Texte*, 1930. – Για την αναγωγή πλείστων θεοτήτων στον Ήλιο, στα πλαίσια μιας Πορφυριανής συγκρητιστικής Νεοπλατωνικής τάσης, επομένως ενός λογίου φαινομένου, locus classicus είναι η ανάλυση στον Macrobius, *Saturnalia*, I, 17-23. Η πραγματικότητα στους λαούς ήταν η Συριακή Ηλιολατρεία. – Για την Μιθραική προβολή, v. R. Merkelbach, *Mithras, Ein persisch-roemischer Mysterienkult*. – Cf. Fr. Cumont, *Les religions orientales dans le paganisme romain*, 1909 (2). R. Reitzenstein, *Die Hellenistischen Mysterienreligionen nach ihren Grundgedanken und Wirkungen*, 1927. – Για την Ορθόδοξη Χριστολογία, δείτε τις σχετικές μελέτες μου.].

Τρία είναι τα θεμελιώδη βιώματα του ανθρώπου: η γαλήνια θαλπωρή της Μητρικής Αγκάλης, η απόλυτη υποταγή στην Βιάζουσα Δύναμη, ο έρωας του Κάλλους. Τρεις οι μέγιστες μεταφυσικές αρχές: το Γόνιμο Σκότος, η Τεκτονική Ισχύς, η Μορφή της Τελειότητας. Τρεις οι εστιακές θρησκευολογικές συγκλίσεις: η Μεγάλη Θεά, ο Κύριος των Δυνάμεων, ο Πρωθήβης Απόλλων.

Οι δυο πρώτες διαστάσεις σταθεροποιούν στον Χρόνο, η τρίτη σώζει στην Αιωνιότητα. Ιστορία είναι η προσπάθεια του ανθρώπου να συνδυάσει την λογική του χρόνου με το πνεύμα της αιωνιότητας.

Η κατάληξη της αρχαίας ιστορίας υπήρξε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Στήθηκε ως η τελική λύση του ανθρώπινου προβλήματος. Επέτυχε την βέλτιστη διαχείριση των αναγκών του χρόνου στους τρεις πυλώνες της μέριμνας για την οικογένεια και την ηθική, την οικονομία και τον πλούτο, την ασφάλεια και τις δομές εξουσίας, - ενώ ταυτόχρονα είχε συνδετικό παράγοντα την αρμονία της τελειότητας, με αρχέτυπο την κλασσική μορφή και συνεκτικό άξονα τον Απόλλωνα.

Λόγω εσωτερικών εξελίξεων που ευοδώθηκαν από την γαλήνευση της ανθρώπινης ύπαρξης της οποίας πολιτικοστρατιωτική έκφραση είναι η μακρά Pax Romana, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, χωρίς ανατροπή και διακοπή, μετέπεσε στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία με σταθεροποιό άξονα και συνεκτική αρχή την Ορθοδοξία που διαμορφώθηκε ταυτόχρονα με την πολιτική μετάπτωση. **Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία συνεχίζει την Ρωμαϊκή, χωρίς**

ασυνέχεια. Δεν υπάρχει Μεσαίωv στον χώρο μας, όπως προέκυψε στην Ευρώπη μετά την κατάρρευση του Δυτικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Μελετούμε λοιπόν την πολιτιστική μεταβολή που συνέβη στην Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, την μετάβαση από τον μορφολογικό κλασικισμό της πρώιμης στον εκφραστικό «πνευματισμό» της ύστερης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Και εν συνεχεία διερευνούμε την φυσική εξέλιξη στην Βυζαντινή Αυτοκρατορία, με στάδια, από τον «πριμιτιβισμό» της πρώτης φάσης της, στον νέο κλασικισμό της Παλαιολόγειας Εποχής. Η Ελληνική Μορφή επανακαταφάσκειται αναπόφευκτα στο Βυζαντινό επίτευγμα.

Παρακολουθούμε έτσι τα ουσιώδη σημεία αυτής της εξέλιξης, και την συναρτούμε προς αντίστοιχες διαδικασίες στο πεδίο της θεολογικής σκέψης, της παιδείας και της ιστορικής επιστήμης.

Ο θεματικός τίτλος της ουσιαστικής έρευνας εν προκειμένω είναι:

Η Ορθοδοξία και η Βυζαντινή Μορφή.

Από την Τέχνη της Ύστερης Αρχαιότητας

στην Παλαιολόγειο Κλαστικότητα,

και από την Παλαιοχριστιανική Βασιλική στην Αγία Σοφία

και από εκεί στον Υστεροβυζαντινό Ρυθμό

[Για την πρωτοχριστιανική γλυπτική, v. Fr. Gerke, *Christus in der spätantiken Plastik*, 1948 (3); Fr. Gerke, *Das heilige Antlitz, Köpfe altchristlicher Plastik*, 1940; L. Budde, *Die Entstehung des antiken Repräsentationsbildes*, 1957; γενικώτερα, Th. F. Mathews, *The Clash of Gods, A Reinterpretation of early Christian Art*; σημαντικές για τις διεργασίες στην τέχνη της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας οι μελέτες του G. Rodenwaldt, *Zur Kunstgeschichte der Jahre 220 bis 270*, JdI, 51, 1936, pp. 82-113, Tafeln 2-6; G. Rodenwaldt, *Römische Reliefs Vorstufen zur Spätantike*, JdI, 55, 1940, pp. 12-43; G. Rodenwaldt, *Über den Stilwandel in der Antoninischen Kunst*, Abh. d. Preussischen Akademie d. Wissenschaften, 1935, Nr. 3. –

Για την μετάβαση από τα μνημεία του Επέκεινα στα αντίστοιχα πρωτοχριστιανικά, βλ. C. M. Kaufmann, *Die sepulcralen Jenseitsdenkmäler der*

Antike und des Urchristentums, Beiträge zur Vita-beata-vorstellung der Römischen Kaiserzeit mit besonderer Berücksichtigung der Christlichen Jenseitshoffnungen, 1900. –

Στην Συρία των πρώτων Βυζαντινών αιώνων αναπτύχθηκε μια Χριστιανική μνημειακή αρχιτεκτονική που συνέχιζε την τροπικότητα των Ελληνιστικών χρόνων στην Μέση Ανατολή των Σελευκιδών και της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Αλλά δεν είχε σημαίνουσα συνέχεια. Το πνεύμα της παρακμής είχε εκπνεύσει για καλά. Βλ. I. Pena, *The Christian Art of Byzantine Syria*, 1995.

Για τις μεταφυσικές αρχές της τέχνης, και ειδικότερα της αρχιτεκτονικής, που συζητούμε, σημαντικά είναι τα ακόλουθα έργα αντίστοιχα για τις δυο κατευθύνσεις του Καμπύλου (κύκλος, θόλος) και του Ευθέος (ορθογώνιο, τρίγωνο-αέτωμα), όπως στις κατ' Αριστοτέλη Πυθαγόρειες συζυγίες των αντιθέτων. - L. Hauteceur, *Mystique et Architecture, Symbolism du Circle et de la Coupole*, 1954. – V. Scully, *The Earth, the Temple and the Gods, Greek Sacred Architecture*, 1962.

Για την σχέση και ανάλυση Ελληνικής και Χριστιανικής τέχνης, πλούσιο, ενδιαφέρον και χρήσιμο, αλλά με ηυξημένη διάκριση χρησιμοποιηθόσμενο, το έργο του W. Deonna, *Du Miracle Grec au Miracle Chrétien*, 3 vols., 1945-1948. –

Για τα φιλοσοφικά, θεολογικά και δογματικά των σχέσεων Ελληνισμού και Ορθοδοξίας, δείτε τις μελέτες μου στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορίες “Logos in Ancient Greek Philosophy and Christianity” και “Byzantine Inquiries”].

Η Ορθοδοξία και ο Βυζαντινός πολιτισμός αποτελούν προέκταση του Ελληνισμού σε μια περίοδο που η ανθρώπινη ύπαρξη φθίνει και χειμάζεται, είναι φαινόμενα του Ελληνισμού στο Φθινόπωρο και τον Χειμώνα της ιστορίας του. Το εαρινό θαύμα του κοσμικού ανθού έχει παρέλθει, και οι καρποί του έχουν συλλεχθεί, η απο-κάλυψη του απόλυτου στην επι-φάνεια του Κάλλους δεν είναι αισθητή, ο Απόλλων έχει ντυθεί και κρυφτεί, ο άνθρωπος έχει εγκλωβισθεί στον Λαβύρινθο του Χρόνου με τον

Μινώταυρο (που καταβροχθίζει την νεότητα) Άρχοντα του Κόσμου τούτου. Ο άνθρωπος, για να λυτρωθεί από το μαρτύριο του χρόνου, χρειάζεται την ανθρώπινη παρουσία του Υιού του Θεού για να πεισθεί στην αλήθεια, αφού το Κάλλος έχει καταστεί ανενεργό.

Τις σχέσεις στον Ελληνισμό Χριστού και Απόλλωνα έχω επανειλημμένα διαπραγματευθεί.

[Δείτε τις σχετικές μελέτες στον ιστότοπο].

Έτσι ο απόλυτος κανόνας του κλασσικού, το Κάλλος και ο έρως του Κάλλους, αντικαθίστανται τότε από τον απόλυτο κανόνα του χριστιανισμού, την αυθεντική αλήθεια του θεού στον άνθρωπο και την καθολική αγάπη. Εξ ίσου ο Κανόνας δεν έχει σχέση ούτε με τους Θεσμούς της Γονιμότητας και την γαλήνη στον κόλπο της Μεγάλης Μητέρας, ούτε με τον Νόμο του Κυρίου των Δυνάμεων και την σταθεροποιητική ισχύ της βιάζουσας Βίας. Και στις δυο φάσεις του Ελληνισμού, την κλασσική και την ορθόδοξο, ο άνθρωπος είναι πραγματικά ελεύθερος, αδέσμευτος από τη λογική των αναγκών του χρόνου, έχει πάνω από τις δομές του χρόνου την αξίωση της αιωνιότητας.

Ανάλογα στην τέχνη. Η ύστερη ναϊκή αρχιτεκτονική του Βυζαντίου επανέρχεται στην ρήτρα της γλυπτικής αναλογίας των μερών και της ενοποιού αρμονίας με την συμπερίληψη όμως των δυο αρχών του Ευθέος και του Καμπύλου, του άρρενος και του θήλεος, στη σύνθεση. Έτσι όμως βέβαια θολούνται η απαστράπτουσα διαύγεια της κλασσικής αρχιτεκτονικής μορφής.

Παράλληλα και στην ζωγραφική. Ο πηλός της έγχρονης πραγματικότητας, (η «ρεαλιστική» απεικόνιση), μεταμορφώνεται στο κλασσικό σε ιδέα – όθεν η «ιδεαλιστική» πλαστική και αγγειογραφία, με έμφαση στην γραμμή και την επιφάνεια. Αντίστοιχα, στην Βυζαντινή τέχνη της ζωγραφικής, ο πηλός του ρεαλισμού μετουσιώνεται, όχι σε καθαρή μορφή, αλλά στην ιδιότυπη πνευματικότητα της Ορθοδοξίας. Και αυτό γίνεται με την τροπικότητα της απείρωσης του πέρατος στο σχέδιο, και με την ουσιώδη, «κωδική», σχεδόν συμβολική, χρήση του χρώματος. Εισάγεται έτσι μια διάσταση ελεγχόμενης εκφραστικής συναισθηματικότητας στην απόλυτη μορφολογία του κλασσικού.

Θεμελιωδώς άλλως έχουν τα πράγματα με τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό. Εδώ ένα μυστικό και μυστηριώδες Υποκείμενο τίθεται εκτός του Είναί, ο συσχετισμός του προς την πραγματικότητα αντί να διενεργείται αυτόματα και φυσικά στα πλαίσια της ταυτότητας σαν μέρους του ανθρώπου προς τον Κόσμο, επενδύεται στην αυθαίρετη Βούληση (αφού δεν υφίσταται πραγματολογικό κριτήριο προσαρμογής), η αυτογενής αυθαιρεσία της Βούλησης επιβάλλει τεχνητό αυτοπεριορισμό και αυτοπροσδιορισμό, έτσι επαυξάνεται η συστατική για το Ευρωπαϊκό αποξένωση από το Είναί, δημιουργείται το αίσθημα της (αυτό)καταπίεσης (σε τελευταία ανάλυση) του Υποκειμένου, προκαλείται το υπαρξιακό βίωμα της ταραγμένης Γροθιάς (Faust), και πυροδοτείται η Έκρηξη χωρίς νόημα, χωρίς «τέλος», και αποτέλεσμα, η ρομαντική ματαιότητα του πάθους.

Από την ίδια αρχή από την οποία παράγεται αυτή η αλληλουχία, παράλληλα και συνηρτημένη προς αυτήν, από την απομάκρυνση (βιούμενη ως απόπτωση) εκ του Είναί, προκύπτουν και η θεωρία της Προόδου, η ιδιότυπη εσχολογία και Μεσσιανισμός, τα Ευρωπαϊκά «Οράματα» (θρησκευτικά και πολιτικά), και η Γοητεία του Μέλλοντος που αποτελεί διαφυγή από το διαρκές ανικανοποίητο του παρόντος. Εξ άλλου, η ανάγκη του Ευρωπαϊκού πνεύματος ως Υποκειμένου για τεχνητή τάξη, γεννά αφ' ενός την ηθική του καθήκοντος, αφ' ετέρου τον πολιτισμό της μόδας και των καλών τρόπων, και τρίτον την επιστήμη και τεχνολογία ως μοναδικότητα της Ευρώπης. Καταλήγει όμως έτσι στην υποκρισία, την αθεΐα, και την συστηματική βεβηλότητα του όντος ως «διαθέσιμου αποθέματος».

Στο εγγενές ανικανοποίητο της Ευρωπαϊκής ψυχής προστίθεται και ο διχασμός που προκαλείται αφ' ενός από την απομόνωση του Υποκειμένου στην τεχνητότητα της αυτοδέσμευσής του, και αφ' ετέρου από τον έρωτα του κλασσικού που βιώνει στο κάλλος της μορφής.

Η ανεξαρτησία του Υποκειμένου από το Είναί, και η απόλυτη αυτονομία της Βούλησής του, αντί να σταθεροποιούν τον άνθρωπο (αφού μοιάζει πια να εξαρτάται μόνο από το Εγώ του), δημιουργούν πολλαπλά επιβαρυνόμενα ανικανοποίητα. Οι διχασμοί αυτοί συνιστούν την

«ψυχολογία» του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου, τον Ευρωπαϊκό ψυχολογισμό. Αυτό δεν έχει σχέση με τον Ελληνισμό, όπου κυριαρχεί η τελική ταυτότητα σώματος και πνεύματος. Πρακτικά κατανοητή γίνεται η ουσιώδης διαφορά έτσι: όταν επιθυμώ κάτι και δεν το αποκτώ έχω πραγματικό πρόβλημα χωρίς υπαρκτικό βάρος. Όταν όμως δεν ξέρω τι θέλω, ή θέλω και δεν θέλω κάτι, τότε έχω ψυχολογικό πρόβλημα, δηλαδή φανταστικό, πρόβλημα, και ένα διχασμό προσωπικότητας που επίσης είναι ανύπαρκτος αλλά αντιπροσωπεύει την αντιπαλότητα μεταξύ της αυθεντικής ανθρώπινης ύπαρξης και της τεχνητής Ευρωπαϊκής κρούστας.

Παρ' όλα αυτά, οι επαναλαμβανόμενες τομές, ρήξεις, Επαναστάσεις του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου κατά της αυτοκαταπίεσής του είναι μάταια εγχειρήματα. *Το Υποκείμενο δεν «δίνεται» ανεπιφύλακτα στο Είναι. Ο Έρωτας του Κάλλους δεν μπορεί λοιπόν να ικανοποιηθεί και να τελεσφορήσει. Το Υποκείμενο κρατιέται πίσω την τελευταία στιγμή, και όλα καταστρέφονται. Φοβάται μην χάσει την φανταστική ταυτότητά του, ενώ θα κερδίσει τελειότητα και αιωνιότητα αν δοθεί στον έρωτα του κάλλους και του πνεύματος, χωρίς ψυχολογικές αναστολές. Αλλά αυτό ακριβώς που είναι φυσικό για τον Ελληνισμό είναι αδύνατο για τον Ευρωπαϊσμό. Θα πω τον λόγο.*

Αναπτύσσουμε την Ευρωπαϊκή φυσιογνωμία αναλύοντας τον «Faust» του Goethe και τον «Parsifal» του Wagner. Η βαθειά σχέση του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου προς το Θήλυ είναι ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόησή του. Αυτό δημιουργεί μια ακόμη «ψυχολογία» μέσα του με την αντινομία που η σχέση έχει προς τον Ευρωπαϊκό έρωτα του κλασσικού. Σαν αντίστιξη σε αυτήν την έρευνα χρησιμεύει ο «Θάνατος στην Βενετία» του Thomas Mann (και η ομώνυμη όπερα του Benjamin Britten), κύκνειο άσμα του).

Στον κλασσικό Ελληνισμό ο άνθρωπος είναι άγαλμα του θεού, εικόνα του και αγαλλίασή του (εφ' ω αγάλλεται ο θεός). Θεός είναι κάθε υπερβατική υπεροχή και ιδέα και τελειότητα – όπως στο θάυμα της δεξιότητας του αριστεύοντος χειριού φανερώνεται η Αθηνά (Αναξαγόρας). Αλλά πρωτίστως και κυρίως θεός είναι ο Απόλλων, ο «Έλλην θεός» (Κροίσος στον Ηρόδοτο). Στο κάλλος του σώματος και στην αλήθεια του πνεύματος, δυο όψεις του ίδιου «τέλους» της αιωνιότητας, ο Απόλλων πραγματώνει μέσα στον χρόνο την χαρά της υπαρξης αυτής καθ' εαυτής και όχι για κάποια χρησιμότητα κατά τους τρεις πυλώνες της μέριμνας του χρόνου.

Άλλως στον Ευρωπαϊκό πολιτισμό. Εδώ ο άνθρωπος δεν είναι ζώσα ακτίνα του θείου, δεν υπάρχει καθ' ο μέτρο μετέχει της ιδέας, αλλά είναι ένα απροσδιόριστο Υποκείμενο που «έχει» τις ιδιότητες τις αντιστοιχούσες προς ιδέες. Στο κλασσικό είναι η πραγματωμένη ιδέα. Στο Ευρωπαϊκό την έχει, λιγώτερο η περισσότερο.

Το Υποκείμενο τίθεται εκτός του Είναι. Άρα και εκτός του Φαίνεσθαι, αφού είναι και Φαίνεσθαι ταυτίζονται. Έτσι καταντάει ένα μυστικό «κάτι», άλλο ριζικά όχι μόνο από τον εξωτερικό κόσμο και το σώμα του το ίδιο, αλλά τελικά κάτω και από τις σκέψεις και τα αισθήματά του, τα οποία τώρα τα «έχει» και αυτά. Η μόνη τροπικότητα που του ανήκει ως εσώτατα οικεία είναι η Βούληση, εξίσου άμορφη και απροσδιόριστη όσο και το Υποκείμενο το ίδιο. Άμορφη και απροσδιόριστη, γιατί μπορεί να λέει «είναι ωραίο αλλά δεν το θέλω», μπορεί να εκστομίζει την φρικτότερη ύβρη κατά του Κάλλους και του Πνεύματος. Και αυτό το ακατονόμαστο Υποκείμενο και Βούληση το φαντασιώνεται ως το Εγώ της υπαρξιακής του ταυτότητας.

Το Υποκείμενο χρειάζεται αυτήν την ακαταλόγιστη Βούληση για να μπορεί να υπάρχει στην φαντασίωσή του. Και την ενισχύει ψυχολογικά για να μπορεί να κρατηθεί μακριά από το Είναι και το Φαίνεσθαι. Αυτό είναι το κλειδί όλου του Ευρωπαϊκού βουλευσιαρχικού ψυχολογισμού.

Και αυτήν την παθολογική εμμονή στο να υφίσταται το Υποκείμενο εκτός του Είναι εκφράζει η Ευρωπαϊκή δύναμη. **Δύναμη** εδώ δεν είναι η ανυπέρβλητη ορμή φανέρωσης του Είναι, προβολής και επίδειξής του στο Φαίνεσθαι, αλλά η πονεμένη αποφασιστικότητα του Εγώ να παραμείνει εκτός Είναι και Φαίνεσθαι, για να είναι κύριο του εαυτού του, όπως φαντασιώνεται (**Φαουστικό σύνδρομο**). Το Υποκείμενο είναι βυθισμένο στην ταυτόχρονη «απόγνωση και σιγουριά» της μανιοκαταθλιπτικής άρνησής του να

ολοκληρωθεί ταυτιζόμενο στο Είμαι και το Φαίνεσθαι, στην μόνη πραγματικότητα. Ακόμη και τον θεό το Υποκείμενο τον χρησιμοποιεί για να πάρει δύναμη αντίστασης στο Είμαι και Φαίνεσθαι – και στην παρακμή του τον πετάει και αυτόν. ο Ευρωπαϊκός είναι ο μόνος άθεος πολιτισμός στο φθινόπωρο και τον χειμώνα του, βαθεία άθεος και στην άνοιξη και το θέρος του. Εκτός του Είμαι και του Φαίνεσθαι σημαίνει μακριά από τον θεό και την φύση του κόσμου.

Την δύναμη της απεγνωσμένης εμμονής στην κατάρρα του αφ-ίστασθαι εκφράζει και η βούληση για δύναμη του Nietzsche. Η βούληση για δύναμη και ο έρωας του κάλλους (του κλασσικού), δημιουργούν συνθήκες σχιζοφρένειας – η τρέλα του Nietzsche είναι μεταφυσική όσο και ψυχολογική. Και ακόμη περισσότερο και καθαρώτερα η τρέλα του Hoelderlin.

Το Υποκείμενο εκτός Είμαι και Φαίνεσθαι, πάσχον την οδύνη της αποξένωσης από το κάλλος του όντος, αισθάνεται εαυτό ερριμμένο στον κόσμο του χώρου και του χρόνου, ξένο και στο Φαίνεσθαι όσο και στο Είμαι. Στο πάθος του δεν καταλαβαίνει ότι αλλοτριώνεται από τον πραγματικό εαυτό του αλλοτριούμενο από το Είμαι και το Φαίνεσθαι. Φτιάχνει ένα τεχνητό φανταστικό κόσμο με τις δικές του προδιαγραφές και εκεί φωλιάζει σαν άγριο ζώο. Η πραγματικότητά του είναι ξένη προς το Είμαι και το Φαίνεσθαι, το συστατικό βίωμά του είναι αλλότριο προς τις τρεις αποκαλύψεις του Είμαι στο Φαίνεσθαι.

Και εντούτοις το Υποκείμενο καταλαμβάνεται από ακατάσχετο έρωτα του κλασσικού, της μορφής της τελειότητας του Είμαι στο Φαίνεσθαι. Η θεμελιώδης αντινομία των δύο συστατικών τάσεων γονιμοποιεί την οδύνη του Υποκειμένου που γεννά τον Ευρωπαϊκό αντικλασσικισμό, το Γοτθικό και το Baroque και τον Ρομαντισμό και τους Μοντερνισμούς. Με το μεταμοντέρνο περνάμε στην επόμενη φάση, της μεταβατικής Εποχής.

Αναλύουμε την πάσχουσα απόλαυση του Υποκειμένου στην οδύνη του, τον ψυχολογισμό του και την βουλησιαρχία του. Η τεχνητότητα είναι υπαρκτική του κατηγορία και η τελική καταδίκη του. Η τιμωρία του ευρίσκεται εν εξελίξει στην μεταβατική εποχή μας. Γιατί η αποξένωση και η λατρεία της βούλησης για δύναμη οδηγούν σε αφόρητη καταπίεση, που με την σειρά της πυροδοτεί την Ευρωπαϊκή επαναστατική συνείδηση, μάταια και αυτή όσο μάταια και η συντήρηση της καταπιεστικής αλλοτρίωσης του Εγώ.

Έγραφα παραπάνω:

«Παρ' όλα αυτά, οι επαναλαμβανόμενες τομές, ρήξεις, Επαναστάσεις του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου κατά της αυτοκαταπίεσής του είναι μάταια εγχειρήματα. *Το Υποκείμενο δεν «δίνεται» ανεπιφύλακτα στο Είναι. Ο Έρωτας του Κάλλους δεν μπορεί λοιπόν να ικανοποιηθεί και να τελεσφορήσει. Το Υποκείμενο κρατιέται πίσω την τελευταία στιγμή, και όλα καταστρέφονται. Φοβάται μην χάσει την φαντασιακή ταυτότητά του, ενώ θα κερδίσει τελειότητα και αιωνιότητα αν δοθεί στον έρωτα του κάλλους και του πνεύματος, χωρίς ψυχολογικές αναστολές. Αλλά αυτό ακριβώς που είναι φυσικό για τον Ελληνισμό είναι αδύνατο για τον Ευρωπαϊσμό. Θα πω τον λόγο».*

Ερευνούμε την σφαδάζουσα ψυχολογία του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου στα μύχιά της με την μελέτη εκλεκτών εκπροσώπων του πνεύματός του, τον Michelangelo και τον Shakespeare, τον Hoelderlin και τον Nietzsche.

«Αναπτύω την Ευρωπαϊκή φυσιογνωμία αναλύοντας τον «Faust» του Goethe και τον «Parsifal» του Wagner. Η βαθειά σχέση του Ευρωπαϊκού Υποκειμένου προς το Θήλυ είναι ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόησή του. Αυτό δημιουργεί μια ακόμη «ψυχολογία» μέσα του με την αντινομία που η σχέση έχει προς τον Ευρωπαϊκό έρωτα του κλασσικού. Σαν αντίστιξη σε αυτήν την έρευνα χρησιμεύει ο «Θάνατος στην Βενετία» του Thomas Mann (και η ομώνυμη όπερα του Benjamin Britten, κύκνειο άσμα του)».

Ιδιαίτερη μνεία χρειάζεται η «Παρακμή της Δύσης» (Spengler) και η πολιτισμική σχετικοποίηση του Toynbee.

Εμφιλοχωρώ στις ομοιότητες του 21^{ου} αιώνα μας με τον 1^ο αι. π.Χ., πριν το στήσιμο της Ρωμαϊκής οικουμενικής αυτοκρατορίας. Εστιακό σημείο της μελέτης εκείνης της εποχής αποτελεί το μεσσιανικό 4^ο Ειδύλλιο του Βιργίλιου, προμήνυμα για την έλευση του Κλασσικού, στην οποία δείχνουν τα ιστορικά φαινόμενα της παρούσας φάσης.

Ιούλιος 2020